

PÁZMÁNY *1635*
— *a l a p i t v a*

Pázmány Law Working Papers

2017/6

Pedryc Dorottya Krisztina

**Az 1951. évi Genfi Egyezmény szerinti
visszaküldés és kiutasítás tilalmának valamint az
Emberi Jogok Európai Egyezményének
kapcsolata, különös tekintettel a rendelkezések
extra-territoriális hatályára**

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest

<http://www.plwp.eu>

Az 1951. évi Genfi Egyezmény szerinti visszaküldés és kiutasítás tilalmának valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének kapcsolata, különös tekintettel a rendelkezések extra-territoriális hatályára

*dr. Pedryc Dorottya Krisztina**

1. Bevezetés

A világszerte megnövekedett fegyveres konfliktusoknak és háborús helyzeteknek következtében az elmúlt évtizedben az UNHCR adatai alapján jelentősen megemelkedett a menekültek száma. A menekültek számára nemzetközi jogi védelmet elsősorban az 1951. évi Genfi Egyezmény biztosít, amelynek célja a menekült életének és szabadságának védelme azáltal, hogy biztonságos ország menedéket nyújt számára. Annak, hogy a menekült a biztonságos ország által nyújtott menedéket élvezhesse, elengedhetetlen kritériuma, hogy a menekült elérje a menedéket nyújtó biztonságos ország határát és onnan ne küldjék vissza a számára veszélyforrást jelentő országba. Azonban az, hogy a menekült sikeresen képes-e megtenni a biztonságos ország határáig az utat és élni a Genfi Egyezményből fakadó jogosultságaival nem csak a menekült személyen, hanem adott esetben a biztonságos ország intézkedésein is múlik. Ez utóbbi gyakorlat pedig felveti a kérdést, hogy kell-e egy államnak felelősséget vállalnia a visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó kötelezettségének extra-territoriális megsértéséért? Az Európai Unió külső határát, Olaszországot számtalan ember próbálja elérni a Földközi tengeren keresztül, sokszor óriási áldozatok árán. A Hirsi Jamaa és társai kontra Olaszország ügyben a kérelmezők az olasz hatóságok közbenjárásának eredményeként túlélték az utat, viszont az emberi jogilag kétes helyzetű Líbiába lettek visszaküldve, az Emberi Jogok Európai Bírósága azt vizsgálta, hogy vajon Olaszország eljárása folyamán megsértette-e az Emberi Jogok Európai Egyezményéből eredő kötelezettségeit. Jelen tanulmány célja bemutatni az 1951. évi Genfi Egyezményben biztosított visszaküldés és kiutasítás tilalmának tartalmát, hatályát és rámutatni a Genfi Egyezményben meghatározott tilalom és az Emberi Jogok Európai Egyezményének egyes rendelkezései közötti összefüggésre, különös tekintettel a rendelkezések extra-territoriális hatályára és azok alkalmazásra.

2. Az 1951. évi Genfi Egyezmény szerinti visszaküldés és kiutasítás tilalma

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata kimondja, hogy „Minden személynek joga van az üldözés elől más országban menedéket keresni és a más ország nyújtotta menedéket élvezni.”¹ Ebből az elvből nőtte ki magát a mai nemzetközi menekültvédelmi rendszer, amelynek legfontosabb dokumentuma a menekültek helyzetéről szóló 1951. évi Genfi Egyezmény (a továbbiakban: Genfi Egyezmény).² A menekültvédelmi rendszer célja, hogy az üldözés elől

*A szerző a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Doktori Iskolájának hallgatója. Elérhetősége: pedryc.dorottia@gmail.com

A szerző ezúton szeretne köszönetet mondani a *dr. Agócs Ilonának*, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala munkatársának, szakmai és nyelvi lektorálásért, valamint az tanulmány sikeres befejezéséhez nyújtott ösztönzésért.

¹ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 14. cikk.

² A menekültek helyzetéről szóló Egyezmény, 1951. július 28. napján került elfogadásra az ENSZ Közgyűlés 1950. december 14-o 429 (V). számú határozata alapján, amely 1954. április 22. napján.

menekülő személy számára menedéket biztosítson egy olyan országban, ahol az élete vagy szabadsága nincs veszélyben.

A nemzetközi közösség azonban nemcsak jogot biztosít a menekült számára, hogy menedéket keressen más ország területén, de kötelezi is az államokat meghatározott tevékenységektől való tartózkodásra. Ha egy állam kiutasíthatná, vagy visszaküldhetné a menekültet olyan ország területének határára – legyen az a menekült származási országa, vagy bármilyen harmadik ország –, ahol élete vagy szabadsága veszélyeztetve van, az alapjaiban kérdőjelezné meg a menekültvédelmi rendszer hatékonyságát és annak humanitárius jellegét. Ezért az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának logikus komplementereként került az Genfi Egyezménybe a visszaküldés és kiutasítás tilalma (non-refoulement tilalma).³ E szerint a szerződő illetve csatlakozó államok nem utasíthatják ki, valamint nem küldhetik vissza a menekültet olyan ország területének határára, ahol élete vagy szabadsága faji, vallási okokból, nemzeti hovatartozása miatt, vagy azért van veszélyben, mert bizonyos társadalmi csoporthoz tartozik vagy bizonyos politikai véleményt vall.⁴ Mivel a visszaküldés és kiutasítás tilalma a hatékony menekültvédelmi rendszer sarokköve, a fent említettekre tekintettel a tilalomhoz egyetlen állam sem fűzhet fenntartást.⁵

A kiutasítás és visszautasítás tilalma nemcsak a *nemzetközi menekültjogban*, de az egyetemes és a regionális emberi jogi egyezményekben is széles körben elismert a következők szerint.

A tilalom a következő *nemzetközi menekültjogi egyezményekben* jelenik meg: az 1951. évi Genfi Egyezmény,⁶ az 1967. évi ENSZ Nyilatkozat a területi menedékjogról,⁷ valamint az 1969. évi Afrikai Egyezmény⁸ a menekültek problémáira vonatkozó speciális szabályokról (a továbbiakban OAU Egyezmény).

Az *egyetemes emberi jogi egyezmények* közül az 1984. évi Egyezmény a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Büntetések vagy Bánásmódok Ellen (a továbbiakban: CAT),⁹ a 2006. évi ENSZ Nemzetközi Egyezmény az erőszakosan eltüntetett személyek védelméről¹⁰ nevesíti a visszaküldés és kiutasítás tilalmát. Szintén ebbe a kategóriába sorolandó az 1966. évi Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, miután az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának 20. számú kommentárja kimondta, hogy a 7. cikknek, a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalmának szerves részét képezi a visszaküldés és kiutasítás tilalma.¹¹

³ 1951. évi Genfi Egyezmény, 33. cikk.

⁴ 1951. évi Genfi Egyezmény, 33. cikk.

⁵ Note on Non-Refoulement (Submitted by the High Commissioner) EC/SCP/, International Protection (SCIP), 23 August 1977, Executive Committee of the High Commissioner's Programme, Twenty-eighth session, 4. pont.

⁶ 1951. évi Genfi Egyezmény, 33. cikk

⁷ UN General Assembly, Declaration on Territorial Asylum, 14 December 1967, A/RES/2312(XXII), Article 3(1).

⁸ Organization of African Unity (OAU), Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa ("OAU Convention"), 10 September 1969, 1001 U.N.T.S. 45, Article 3(3).

⁹ UN General Assembly, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, United Nations, Treaty Series, vol. 1465, p. 85, Article 3.

¹⁰ UN General Assembly, International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, 20 December 2006, Article 16.

¹¹ UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 20: Article 7 (Prohibition of Torture, or Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment), 10 March 1992, at para. 9.

A *regionális emberi jogi egyezményekben* az 1969. évi Emberi Jogok Amerikai Egyezményben,¹² az 1981. évi Emberi és Népek Jogainak Afrikai Chartájában,¹³ az 1985. évi Amerika-közi Egyezmény a kínzás megelőzéséről és büntetéséről,¹⁴ valamint a 2000. évi Európai Unió Alapjogi Chartájában jelenik meg a visszaküldés és kiutasítás tilalma.¹⁵ Annak ellenére, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEE) *expressis verbis* nem tartalmazza a visszaküldés és kiutasítás tilalmát, az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) jogalkalmazása során kiterjesztette a 3. cikk – a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalmát – értelmét, így abba beleértendő a visszaküldés és kiutasítás tilalma is.¹⁶

A visszaküldés és kiutasítás tilalmának szerződéses jellege és kötőereje a szerződő és csatlakozó államok esetében vitathatatlan. Tekintettel arra, hogy az elv maga a nemzetközi közösség által széles körben elismert, valamint annak életvédelmi jellegére, okkal merül fel a kérdés, hogy az a nemzetközi szokásjog részének tekinthető-e?¹⁷ Az UNCHR szerint, mivel az államok általánosan elfogadott gyakorlata, hogy nem utasítják ki, valamint nem küldik vissza a menekültet olyan ország határára, ahol életük vagy szabadságuk veszélyeztetve van, a tilalom a nemzetközi szokásjog részének tekintendő.¹⁸

Habár elvi szinten számos alkalommal hangsúlyozták a visszaküldés és kiutasítás tilalmának jelentőségét az ENSZ bizottságaiban,¹⁹ valamint egyéb jogi kötőerővel nem bíró nyilatkozatokban,²⁰ a tilalom érvényesülése a gyakorlatban aggályos. Ezzel kapcsolatos fenntartásaiknak az UNHCR Főbiztosa, szakmai bizottságok és NGO²¹-k is hangot adtak. A visszas gyakorlaton javíthatna az elv személyi és területi hatályának következetes és egységes érvényesítése, egyben visszaszorítaná az államok esetleges ellentétes gyakorlatát.

2.1. A visszaküldés és kiutasítás tilalmának személyi hatálya

¹² Organization of American States (OAS), American Convention on Human Rights, "Pact of San Jose", Costa Rica, 22 November 1969, Article 22(8).

¹³ Organization of African Unity (OAU), African Charter on Human and Peoples' Rights ("Banjul Charter"), 27 June 1981, CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), Article 12.

¹⁴ Organization of American States (OAS), Inter-American Convention to Prevent and Punish Torture, 9 December 1985, OAS Treaty Series, No. 67, Article 13.

¹⁵ European Union, Charter of Fundamental Rights of the European Union, 26 October 2012, 2012/C 326/02, Article 19.

¹⁶ Lásd még: Soering v. United Kingdom (1989); Cruz Varas v. Sweden (1991); Vilvarajah v. United Kingdom (1991); Chahal v. United Kingdom; Ahmed v. Austria (1997); T.I. v. United Kingdom (2000).

¹⁷ Lillian M. Langford: The Other Euro Crisis: Rights Violations Under the Common European Asylum System and the Unraveling of EU Solidarity, Harvard Human Rights Journal, Vol. 26, 226; valamint UN General Assembly, Note on international protection, 13 September 2001, A/AC.96/951, 16. §.

¹⁸ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), The Principle of Non-Refoulement as a Norm of Customary International Law. Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany in Cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93, 31 January 1994.

¹⁹ Problems of Extradition Affecting Refugees Problems of Extradition Affecting Refugees No. 17 (XXXI) – 1980, Executive Committee 31st session. Contained in United Nations General Assembly Document No. 12A (A/35/12/Add.1). B pont.

²⁰ Regional Refugee Instruments & Related, Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, 22 November 1984.

²¹ „Non-governmental organization”: államtól és nemzetközi szervezetektől független non-profit szervezetek.

A Genfi Egyezményben foglalt tilalom személyi hatálya a *menekültre* terjed ki. Az Genfi Egyezmény szerint menekültnek tekintjük azt a személyt, aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országán kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és a korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.²²

Habár a menekült státuszt a menekült a menekült státuszt elismerő határozattal szerzi meg, fontos kiemelni, hogy a menekült nem azért menekült, mert elismerték menekültszámát, hanem azért ismerték el a státuszt, mert menekült. Tehát a menekült státuszt elismerő határozat csupán deklaratív hatályú.²³ Ezek alapján a Genfi Egyezmény által meghatározott menekült fogalomba beletartozik a de facto valamint a de jure menekült is. Ebből következik, hogy a visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó védelem megilleti²⁴ a de facto és a de jure menekültet is.²⁵ Mivel a menekültvédelmi rendszer célja a menekült életének és szabadságának védelme azáltal, hogy biztonságos országban való befogadása és tartózkodása biztosítva legyen, a visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó védelem nem tesz különbséget az állam területén jogszerűen tartózkodó vagy jogszerűtlenül tartózkodó menekültek között sem.²⁶ Mindazonáltal, a Genfi Egyezmény meghatározza azokat a kivételeket, amelyek fennállása esetén a személyt nem illeti meg visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó védelem. Ezek alapján, azt a személyt, akiről alapos okkal feltételezhető, hogy veszélyezteti az ország biztonságát, illetve veszélyt jelent az adott ország lakosságára nézve, tekintettel arra, hogy korábban különösen súlyos bűncselekményért jogerősen elítélték nem illeti a visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó védelem.²⁷

A tanulmány célja a menekültekre vonatkozó nemzetközi jogi szabályok bemutatása, azonban nem mehetünk el mellett, hogy a CAT Egyezményt aláíró, vagy ahhoz csatlakozó államoknak biztosítaniuk kell minden, a joghatósága alá tartozó személy számára a CAT Egyezményben foglaltakat. A CAT Egyezmény 3. cikke szerint az állam *nem köteles* visszaküldeni vagy kiutasítani a személyt olyan ország területére, ahol kínzásnak, megalázó vagy embertelen bánásmódnak lenne kitéve, és ez alól nem fogalmaz meg kitévőt. Mindennek fényében, ha egy állam részese a CAT Egyezménynek, akkor a személy menekültszámától független sem

²² 1951. évi Genfi Egyezmény, 1. cikk (2) bek.

²³ UNHCR Kézikönyv a menekült státusz meghatározására szolgáló eljárásról és az azzal kapcsolatos követelményekről a menekült státuszról szóló 1951. évi Genfi Egyezmény és az 1967. évi Jegyzőkönyv alapján, 28. pont.

²⁴ ExCom No. 6.: Note on non-refoulement, In: UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Conclusions Adopted by the Executive Committee on the International Protection of Refugees, December 2009, 1975-2009 (Conclusion No. 1-109).

²⁵ ExCom No. 6.: Note on non-refoulement, Excom No. 79.: General, In: UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Conclusions Adopted by the Executive Committee on the International Protection of Refugees, December 2009, 1975-2009 (Conclusion No. 1-109).

²⁶ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Note on Non-Refoulement (Submitted by the High Commissioner), 23 August 1977, EC/SCP/2, 4.§.

²⁷ 1951 Genfi Egyezmény, 33. cikk (2) bek.

köteles kiutasítani vagy visszaküldeni olyan országba, ahol az CAT Egyezményben tilalmazott bánásmódnak lenne kitéve.

2.2. A visszaküldés és kiutasítás tilalmának területi hatálya

A fogalomból is értelemszerűen kiderül, a visszaküldő vagy kiutasító állam nem küldheti vissza a menekültet olyan terület határára, ahol élete vagy szabadsága veszélyeztetve van. Területi szempontból két dolgot kell megvizsgálni: *honnán* nem küldheti vissza a kiutasító vagy visszaküldő állam a menekültet és *hova* nem küldheti vissza.

Az előbbinek két esete lehetséges: a visszaküldő állam a menekültet a saját területéről küldi vissza olyan ország területének határára, ahol az élete vagy szabadsága veszélyeztetve van. Más esetben a „visszaküldő állam” más állam területéről küldi vissza a menekültet, ellehetetlenítve ezáltal azt, hogy a menekült egyáltalán elérje a „visszaküldő állam” területét. Ez utóbbi esetben a menekült megreked egy országban, ahol veszélynek van kitéve, vagy azért mert az országban ahol megreked élete vagy szabadsága tényleges veszélynek van kitéve, vagy fennáll a veszélye annak, hogy olyan országba küldik tovább, ahol ennek lesz kitéve. Abban az esetben felmerül az a jogi kérdés, hogy miképpen is szegné meg az állam a Genfi Egyezményben foglalt kötelezettségeit, ha visszaküldeni csak a saját területéről lehet. Ezzel kapcsolatban az ENSZ²⁸ a következőket mondja, az állam²⁹ felel minden olyan országos, regionális szerv, állami hatóság és személy cselekedetéért, aki vagy ami az állam nevében gyakorol³⁰ hatalmat.³¹ Tehát, ha egy személy vagy hatóság az állam nevében gyakorol hatalmat és az állam által elfogadott aktust hajt végre egy másik ország területén, vagy nemzetközi területen, akkor az állam felel ezen aktusokért, függetlenül attól, hogy nem a saját területéről küldi vissza menekültet, azonban aktusával mégis ellehetetleníti, hogy a menekültvédelmi rendszer célját.³²

A *hova* kérdés kapcsán a következőt kell megvizsgálni: az államba, ahová visszaküldik az élete vagy szabadsága veszélyeztetve van-e a menekültnek? Habár a menekült üldözéstől való megalapozott félelme mindig a saját országára (hontalan személyek esetén szokásos tartózkodási helyére) vonatkozik, a visszaküldés és kiutasítás tilalma esetén a Genfi Egyezmény szövegezői ügyeltek arra, hogy a tilalomból fakadó védelem minden olyan harmadik országgal szemben érvényre jusson, ahol a menekült élete, vagy szabadsága az 1. cikkben felsorolt okokból³³ veszélyeztetve van.³⁴ Tehát nemcsak a származási országába, hanem semelyik olyan

²⁸ Állami hatalom alatt értendő minden: törvényhozói, végrehajtói, bírói hatalom, valamint minden olyan hatalomgyakorlás, amely az állam nevében történik.

²⁹ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, 26 January 2007, 9.§

³⁰ Sir Elihu Lauterpacht and Daniel Bethlehem: The Scope and Content of the Principle of Non-Refoulement: Opinion, Cambridge University Press, June, 2003., 108. oldal.

³¹ UN General Assembly, Responsibility of States for internationally wrongful acts: Resolution adopted by the General Assembly, 28 January 2002, A/RES/56/83.

³² UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, 26 January 2007, 24.§

³³ Faji, vallási okokból, nemzeti hovatartozás miatt, egy adott társadalmi csoporthoz való tartozás vagy politikai véleménye miatt.

³⁴ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Note on Non-Refoulement (Submitted by the High Commissioner), 23 August 1977, EC/SCP/2.

harmadik ország területére sem lehet visszaküldeni vagy kiutasítani, ahol a menekült élete vagy szabadsága veszélyeztetve van. Ez utóbbi veszély megállapítását a menekült egyéni körülményein túl, segítik az államról szóló független jellemzések, statisztikák is, amelyet nemzetközi szervezetek adnak. Ezen felül, az EJEB a Loizidou kontra Törökország³⁵ ügyben kimondta, ha az állam bármely személyt olyan állam területére utasít ki, vagy ad ki, ahol kínzásban és embertelen bánásmódban részesül, az állam megsérti az EJEE kínzás, megalázó és embertelen bánásmód tilalmáról szóló 3. cikkét, függetlenül attól, hogy a tilalmazott cselekményre ténylegesen nem a kiutasító állam területén kerül sor. Vagyis, ha olyan állam területére utasítják ki a menekültet, ahol kínzásnak, megalázó vagy embertelen bánásmódnak van kitéve az megalapozza a visszautasítás és kiutasítás tilalmának megsértését is egyben.

2.3. A visszaküldés és kiutasítás tilalmának tárgyi hatálya

A visszaküldés és kiutasítás tárgyi hatálya *azokat a tevékenységeket öleli fel, amelyek elkövetésétől az államnak tartózkodnia kell*, mivel a menekült visszaküldését vagy kiutasítását eredményeznék egy olyan ország területének határára, ahol élete a Genfi Egyezmény 1. cikkében felsorolt okokból veszélyben van.³⁶ Ilyen lehet például kiutasítás, kiadatás,³⁷ deportálás, eltávolítás, határon való visszautasítás, valamint minden egyéb olyan cselekmény, amely azt eredményezi, hogy a menekült arra kényszerül, hogy a származási országában maradjon,³⁸ illetve oda, vagy olyan harmadik országba menjen, ahol az élete vagy szabadsága az 1. cikkben felsorolt okok miatt nincs biztonságban.

3. A visszaküldés és kiutasítás tilalmának extra-territoriális hatálya az EJEB gyakorlatában a Hirsi Jamaa és társai kontra Olaszország ügyben

Az EJEB hatáskörébe nem tartozik a Genfi Egyezmény értelmezése, azonban az EJEE 3. cikkének, a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalom tartalmának értelmezésekor számos alkalommal foglalkozott a visszaküldés és kiutasítás tilalmával is. E jogalkalmazási gyakorlatában az egyik legjelentősebb ügy a Hirsi Jamaa és társai kontra Olaszország ügy³⁹ volt, melyben az EJEB állást foglalt a kínzás, az embertelen és megalázó bánásmód valamint a kollektív kiutasítási tilalmak extra-territoriális alkalmazásáról.

3.1. A Hirsi Jamaa és társai kontra Olaszország ügy tényállása és a joghatóság kérdése

Líbia és Olaszország 2007-ben szerződést kötött, hogy Líbiában megerősített határellenőrzésekkel csökkentsék az illegális bevándorlást Olaszország irányába.⁴⁰ Olaszország

³⁵ Loizidou v. Turkey (Article 50), 40/1993/435/514, Council of Europe: European Court of Human Rights, 28 July 1998; Application no. 15318/89.

³⁶ Sir Elihu Lauterpacht and Daniel Bethlehem: The Scope and Content of the Principle of Non-Refoulement: Opinion, Cambridge University Press, June, 2003., 112. oldal.

³⁷ No. 17 (XXXI) Problems of extradition affecting refugees, In: UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Conclusions Adopted by the Executive Committee on the International Protection of Refugees, December 2009, 1975-2009 (Conclusion No. 1-109).

³⁸ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012, Concurring opinion of Judge Pinto de Albuquerque.

³⁹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.

⁴⁰ Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra le Repubblica Italiana e la Grande Giamahiria Araba Libica Popolare Socialista [Treaty of Friendship, Partnership, and Cooperation between the Italian Republic and the Great Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya], It.-Lib., art. 1. Aug. 30, 2008, 40. G.U. 5.

három évre három őrhajót biztosított Líbia számára⁴¹ és Líbia kötelezettséget vállalt arra, hogy összehangolja a szükséges intézkedéseket az illegális bevándorlók származási országaival, annak érdekében, hogy megelőzzék az illegális migrációt, valamint, hogy biztosítsák a személyek hazaszállítását.⁴² A két ország 2009 februárjában újabb Kiegészítő Jegyzőkönyv elfogadásával erősítette meg az együttműködést. Ennek eredményeként az olasz hatóságok 2009-ben 834 személyt szállítottak vissza Líbiába.⁴³

2009. május 6-án az olasz hatóságok a Földközi tengeren 35 tengeri mérföldre Lampedusa partjától, Málta keresési és mentési joghatóságába tartozó vizeken⁴⁴ három hajót észleltek, 200 személlyel a fedélzeteiken. Az olasz hatóságok a fedélzeten lévőket átszállították három katonai hajóra,⁴⁵ akik ezt követően abban a hitben hajóztak tovább, hogy Olaszország partjai felé tartanak. A hajók órákkal később Líbia partjainál kötöttek ki, anélkül, hogy a hajón lévő személyeket illetve származási országukat beazonosították volna. Így a személyeknek ebben az esetben nem is volt lehetőségük menekült kérelmi igényüket kinyilatkoztatni.

Az esetet követően 11 szomáliai és 13 eritreai állampolgárság nyújtotta be kérelmét EJEB-hez, melyben azt állították, hogy Olaszország eljárásával az EJEE által biztosított emberi jogokat nem biztosította, különös tekintettel a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalmára, valamint a kollektív kiutasítás tilalmára. Az államok joghatóságuk alatt kötelesek az EJEE által biztosított jogokat és szabadságokat tiszteletben tartani és biztosítani, így elsőként a *joghatóság* kérdése volt tisztázandó. Ebből a szempontból a következő körülmények okoztak bonyodalmat: a cselekmény bilaterális egyezmény előírásait szem előtt tartva nemzetközi vizeken, Málta keresési és mentési területéhez tartozó vizeken hajtották végre az olasz hatóságok. A kérelmezők azt állították, hogy az olasz hatóság kizárólagos és abszolút kontrollt gyakorolt felettük, így az olasz állam joghatósága érvényesült, függetlenül attól, hogy még nem érték el Olaszország partjait. Olaszország nem tagadta, hogy az akciót olasz katonai hajókon hajtották végre, azonban nem értett egyet az abszolút és kizárólagos hatalomgyakorlással. Mindazonáltal az EJEB a kérelmezők álláspontját osztotta. Érvelésében kifejtette, hogy annak ellenére, hogy általában egy állam joghatóságát a saját területén gyakorolja, vannak olyan esetek, amikor az állam a területén kívül⁴⁶ gyakorol kizárólagos hatalmat és kontrollt egy egyén felett. Ebben az esetben az állam joghatóságát de facto és de jure is gyakorolja, így az EJEE rendelkezései szerint köteles az egyén számára biztosítani mindazokat a jogokat, amelyek az EJEE alapján megilletik. Az EJEB megállapította, hogy tekintettel arra, hogy olasz katonai hajókon, olasz

⁴¹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 19.§

⁴² Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 19.§

⁴³ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 101.§

⁴⁴ A hivatalos megnevezése a SAR Egyezmények alapján: „search and rescue jurisdiction of Malta”.

⁴⁵ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 9-14.§

⁴⁶ Lásd: Drozd and Janousek v. France and Spain; Banković and Others; and Ilaşcu and Others; Al-Skeini and Others v. the United Kingdom.

zászló alatt, olasz állami hatóságok emberei hajtották végre az akciót,⁴⁷ a kérelmezők de jure és de facto olasz állam joghatósága alatt álltak.

3.2. Potenciális menedékkérők, mint de facto menekültek

Mivel a tanulmány célja bemutatni a Genfi Egyezményben biztosított visszaküldés és kiutasítás tilalmának kapcsolatát az EJEE-vel, ezért az eset kapcsán először azt kell tisztázni, hogy Hirsi Jamaa és társai menekülteknek minősülnek, akiket ebben az esetben megilletnek a Genfi Egyezményben biztosítottak.

Az EJEE-ben foglalt jogok és szabadságok azokat illetik meg, akik egy állam joghatósága alá tartoznak. A Genfi Egyezményben felsorolt jogosultságok – köztük a visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó védelem – a menekültek illeti meg. Habár a Bíróság az érintett személyekkel szemben elkövetett jogsértéseket nem nemzetközi menekültjogi szempontból vizsgálta meg, mégis megkerülhetetlen tény, hogy Hirsi Jamaa és társai potenciális menedékkérők voltak. A potenciális menedékkérő kifejezés használata kényszerű, mivel a hajókban utazó embereknek nem állt módjukban igényeiket kinyilatkoztatni a nyílt tengeren, és visszafordításuk eredményeként menekült kérelmüket sem nyújthatták be a hatóságoknak.

Az EJEB nem különböztet meg a visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó védelem kapcsán sem de facto, sem de jure menekülteket, így az ítélkezési gyakorlatból arra lehet következtetni, hogy a potenciális menedékkérőket a de facto menekültek közé sorolja. Kritzman-Amir és Spijkerboer szerzőpáros szerint a menekült személytől számtalan okból kifolyólag – a múltbeli traumatikus tapasztalataitól kezdve a kommunikációs nehézségeken át odáig, hogy esetleg körülményeiből fakadóan nem tud megfelelő bizonyítékot szolgáltatni – nem várható el, hogy ő maga kezdeményezze annak vizsgálatát, hogy miért nem akar visszatérni származási helyére, illetve adott esetben harmadik országba. Így Kritzman-Amir és Spijkerboer arra a következtetésre jut, hogy mindaddig, amíg az állam nem kezdi meg a visszaküldés esetleges kizáró okainak vizsgálatát, addig nem teljesíti a Genfi Egyezménybe foglalt visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó elvárásokat.⁴⁸ Ezek alapján, ha az állam nem tesz ennek a kötelezettségének eleget, sőt, akadályozza, hogy a menekült státusz iránti igény megnyilvánuljon, az nem jelenti azt, hogy a menekült nem menekült. Márpedig, a korábban leírtakkal összhangban, a de facto menekülteket ugyanúgy megilleti a visszaküldés és kiutasítás tilalmából fakadó védelem, mint a de jure menekülteket.

3.3. A kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalom megsértésének vizsgálata

Hirsi Jamaa és társai azt állították, hogy az olasz állam eljárása megsértette a kínzás, embertelen valamint megalázó bánásmód tilalmát. E kérdést az EJEB két aspektusból vizsgálta. Egyrészt, hogy a kérelmezőket Líbiában valóban embertelen és megalázó bánásmód fenyegette-e?

⁴⁷ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 75.§

⁴⁸ Tally Kritzman-Amir-Thomas Spijkerboer: On the Morality and Legality of Borders: Border Policies and Asylum Seekers, Harvard Human Rights Journal / Vol. 26, 13.

Másfelől, hogy fennállt-e a valós veszélye annak, hogy a kérelmezőket visszaküldik származási országukba, ahol szintén kínzásban, embertelen és megalázó bánásmódban részesülnének?⁴⁹

A kérelmezőket Líbiában valóban embertelen és megalázó bánásmód fenyegette-e?

A kérelmezők ezzel kapcsolatban előadták, hogy kifejezett akaratuk ellenére, önkényesen küldték őket vissza Líbiába, anélkül, hogy lehetőségük lett volna ez ellen tiltakozni, valamint a nemzetközi védelemre vonatkozó igényüket kinyilatkoztatni.⁵⁰ Állításuk szerint az olasz hatóságok abban a hitben tartották őket, hogy a hajók Olaszország felé tartanak.⁵¹ Az olasz hatóságok nem folytattak le vizsgálatot, hogy ki és milyen célból kívánta elérni Európát, valamint nem mérték fel a fedélzeten lévő személyek egyéni körülményeit sem.⁵² Az olasz állam ezzel szemben azzal érvelt, hogy a kérelmezők nem fejezték ki az igényüket a menekült kérelem benyújtása iránt, és akciója során csupán a Montego Bay és SAR Egyezménynek megfelelően járt el, vagyis a nyílt tengeren talált személyeket biztonságba helyezte és orvosi ellátást nyújtott nekik a hajón. Olaszország kifejtette, hogy Líbia biztonságos ország, ahol az UNHCR is aktívan tevékenykedik a menekültekért,⁵³ tehát nem veszélyeztethette a személyek életét és szabadságát Líbiába való visszaküldésükkel.

Líbia nem részese a Genfi Egyezménynek, sem az 1967. évi Jegyzőkönyvnek, valamint nincs saját nemzeti menekültjogi rendszere. Több nemzetközi emberi jogi szervezet beszámolója⁵⁴ szerint Líbiában az emberi jogi helyzet rendkívül aggályos, különös tekintettel a menekülteket és menedékkérőket illetően. Líbia nem tesz különbséget menekültek, menedékkérők és egyéb okból emigrálók között, akik rendszeresen kínzásnak, fizikai erőszaknak – beleértve a szexuális erőszakot – vannak kitéve. A menekülteket számtalan alkalommal határozatlan időre letartóztatják jogorvoslati lehetőségek nélkül. Hangsúlyozandó továbbá, hogy habár az országban jelen van az UNHCR, 2010 áprilisában a líbiai hatóságok arra szólították fel az UNHCR tripoli irodáját, hogy hagyjon fel tevékenységével⁵⁵ és zárjon be.⁵⁶

Az EJEB megállapította, ha egy állam bárkit kiutasít, akkor az állam kötelessége felmérni, hogy milyen állapotok jellemzik azt az országot, ahová a személyt kiutasítja,⁵⁷ valamint figyelembe

⁴⁹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 83.§

⁵⁰ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 85.§

⁵¹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 86.§

⁵² Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 87.§

⁵³ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 92-101.§

⁵⁴ Amnesty International, Human Rights Watch, European Council of Human Rights Committee on Torture.

⁵⁵ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 101-110.§§

⁵⁶ UNHCR media communication: UNHCR says ordered to close office in Libya. (<http://www.unhcr.org/4c0e79059.html> 2016. áprilisi állapot)

⁵⁷ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 114.§

kell vennie az értékelés folyamán a személy egyéni körülményeit.⁵⁸ Az EJEB elismerte, hogy az Európai Unió külső határain elhelyezkedő országokra nagyobb teher nehezedik az egyre növekvő bevándorlási hullám és az egyre több menedékkérő miatt, egyidejűleg felhívta a figyelmet arra is, hogy ez nem mentesíti egyik országot sem az alól, hogy betartsa és biztosítsa az EJEE-ben foglaltakat.⁵⁹ Egy állam se utasíthat ki senkit olyan országba, ahol a kiutasított személyt a 3. cikk szerinti bánásmód veszélyezteti.⁶⁰

Fennállt-e a valós veszélye annak, hogy a kérelmezőket visszaküldik származási országukba, ahol szintén kínzásban, embertelen és megalázó bánásmódban részesülnének?

A kérelmezők állítása szerint Líbia nem biztosított sem a menedékkérők, sem a menekültek számára védelmet, így helyzetükből fakadóan ténylegesen ki voltak téve a származási országukba történő visszaküldés veszélyének.⁶¹ Az a tény, hogy az UNHCR által elfogadott menekült státuszt megkapták, azt bizonyítja, hogy az üldöztetéstől való félelmük megalapozott volt.⁶² Az olasz kormány ezzel szemben azt állította, hogy a bilaterális barátságos egyezmény az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának tiszteletben tartásával született meg és az UNHCR jelenléte Líbia biztonságos voltát igazolja.⁶³ Azonban sem az UNHCR, a Human Rights Watch, vagy az Amnesty International nem tekintette Líbiát biztonságosnak, és számos alkalommal felhívták a figyelmet arra, hogy Líbia tömegesen toloncolja vissza az embereket a származási országukba.⁶⁴

Az EJEB szerint ebben a kérdésben a döntő az, hogy volt-e elengedő biztosítéka a küldő államnak arra, hogy a kérelmezőket a fogadó állam – Líbia – nem küldi vissza önkényesen a származási országukba,⁶⁵ jelen esetben Eritreába és Szomáliába, amelyek egyike sem minősül biztonságos országnak az emberi jogok betartása és tiszteletben tartása szempontjából. Az EJEB mérlegelése során számba vette, hogy a Líbia nem részese az Genfi Egyezménynek, saját funkcionáló menekültjogi rendszere nincs, valamint az UNHCR jelenléte a térségben alig megtűrt és az általuk biztosított nemzetközi védelmet nem ismerik el a líbiai hatóságok. Mindezek fényében az EJEB arra az álláspontra jutott, hogy Olaszország tudta, vagy tudnia kellett volna, hogy valós lehetőség, hogy Líbia önkényesen visszaküldi a kérelmezőket a

⁵⁸ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 117.§

⁵⁹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.122.§

⁶⁰ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.123.§

⁶¹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.139-140.§

⁶² Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.140.§

⁶³ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.141-142.§

⁶⁴ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.143.§

⁶⁵ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.148.§

származási országukba, hiszen az ország nem biztosít menekültjogi eljárást és nem fogadja el az UNHCR által biztosított nemzetközi védelmet sem.⁶⁶

3.4. A kollektív kiutasítás tilalom megsértése

A *kollektív kiutasítás*⁶⁷ tilalma kapcsán az olasz állam vitatta, hogy vonatkozásában ez a cikk alkalmazható lenne, hiszen álláspontja szerint kiutasítani csak az állam területéről lehet,⁶⁸ azonban az akció nemzetközi vizeken történt, így a kérelmezők sosem léptek Olaszország területére. Ezzel szemben a kérelmezők rámutattak arra, hogy az olasz zászló alatti hajó az olasz állam területének számít az olasz törvények szerint.⁶⁹

Az EJEB-nek első alkalommal kellett érdemben foglalkoznia olyan ügygel, ahol egy állam saját területén kívülről utasította ki a személyeket egy harmadik ország területére.⁷⁰ Az EJEB megállapította, hogy kétségtelen, hogy az állam területén a kollektív kiutasítás tilalma feltétlen alkalmazandó, ez azonban még nem zárja ki azt, hogy ne lehetne a kollektív kiutasítás tilalmának extra-territoriális hatálya.⁷¹ A kollektív kiutasítás tilalmának célja megakadályozni az államokat abban, hogy egyénekenkénti vizsgálat lefolytatása nélkül utasítsanak ki bárkit. A jelenkor egyre szignifikánsabb problémája, hogy bevándorlók és menekültek tömegesen próbálják elérni Európa határait, és a nyílt tengeren történő visszafordításuk és letartóztatásuk a határellenőrzés egyik eszközévé vált.⁷²

Az EJEB értelmezése szerint, ha a kollektív kiutasítás tilalmát csak arra az esetre kellene alkalmazni, amikor egy állam a saját területéről utasít ki, akkor jelentős esetkör kiesne a 4. cikk alkalmazásának hatálya alól. Az ilyen értelmezés azt eredményezné, hogy azok, akik sokszor az életük kockázatásával próbálják elérni Európa partjait a nemzetközi vizeken keresztül, nem jogosultak egyéni körülményeik vizsgálatára kiutasításuk előtt, szemben azokkal, akik szárazföldön érkeznek.⁷³ Minderre tekintettel megállapította az EJEB, hogy habár egy állam joghatósága, csak úgy, mint a Genfi Egyezmény egyéb cikkeinek esetében, főszabály szerint az állam határain belül érvényesül, a szóban forgó esetben extra-territoriális joghatóság

⁶⁶ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 154-158.§

⁶⁷ a 4. Kiegészítő Jegyzőkönyv 4. cikkének

⁶⁸ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.160.§

⁶⁹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.163.§

⁷⁰ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.169.§

⁷¹ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.174.§

⁷² Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012.176.§

⁷³ A Bíróság döntésében rámutat arra is, hogy nem fordulhat elő olyan gyakorlat sem, hogy azért mert bizonyos személyek a nyílt tengeren érkeznek, amely nem tartozik semelyik állam területéhez, azonban még is bizonyos állam hatást gyakorol rájuk, a senki földjéhez tartozva ne vonatkozna rájuk az Egyezmény, vagy bármilyen másik nemzetközi jogi szabály.

gyakorlásáról⁷⁴ volt szó.⁷⁵ Tehát az olasz állam által végrehajtott akció kollektív természetéből fakadóan is sérti az EJEE-ben foglaltakat.⁷⁶

3.5. Az olasz állam hatósági eljárása nemzetközi menekültjogi szempontból

Az állam a visszaküldés és kiutasítás tilalmát közvetlenül és közvetett módon is megsértheti. Közvetlenül sérti meg, ha olyan ország területének határára küldi vissza a menekültet, ahol élete vagy szabadsága veszélyben forog. Az EJEB joggyakorlata alapján a tilalom megsértésének közvetlensége nem abban áll, hogy a menekültet származási országába küldik vissza, hanem bármely olyan országba, ahol élete vagy szabadsága veszélyben van. Az állam *közvetett* módon sérti meg a visszaküldés és kiutasítás tilalmát, ha a menekültet olyan harmadik országba küldi vissza, ahol alapos okkal feltételezhető, hogy nem élvezzi a tilalomból eredő védelmet,⁷⁷ így fennáll az esélye annak, hogy az adott harmadik ország olyan másik ország határának területére küldi tovább a menekültet, ahol élete vagy szabadsága veszélyben lehet.

Ezekre vonatkozóan az EJEB megállapította, hogy egy állam tekintetében nem elégséges, hogy implementálta a nemzetközi jogi szabályokat, illetőleg van nemzeti jogrendszere, ha olyan gyakorlathoz folyamodik, illetve tűr meg, amely a Genfi Egyezményben leírtakkal ellentétes.⁷⁸ Az EJEB szerint az Olaszország által felhozott nemzetközi jogi szabályok közül egyik sem igazolja vagy teszi jogilag elfogadhatóvá az általa végrehajtott cselekményeket. Sőt, éppen ellenkezőleg, az olasz állam akciója nem volt összhangban a nemzetközi menekültjogi szabályozással,⁷⁹ különös tekintettel a visszaküldés és kiutasítás tilalmának betartására. Az EJEB vizsgálódása során külön hangsúlyt fektetett⁸⁰ az Európai Bizottság Elnökhelyettesének levélére, mely szerint az Európai Közösségek szabályai betartásának (Schengen Határ Kódex) összhangban kell lennie a nemzetközi jogi szabályokkal, különös tekintettel a visszaküldés és kiutasítás tilalmára.⁸¹ Az EJEB megállapította, hogy Olaszország nem háríthatja el az EJEE megsértéséből eredő felelősséget, azon az alapon, hogy bilaterális egyezmény alapján hajtotta végre az akciót.⁸² Tekintettel arra, hogy a Líbiát jellemző helyzetek közismertek voltak, illetve számtalan forrásból meg lehetett győződni e tényekről, az EJEB kimondta, hogy Olaszországnak tudnia kellett vagy tudnia kellett volna, hogy milyen körülményeknek közé küldi vissza az embereket Líbiába, így ezzel egyidejűleg azzal is tisztában kellett vagy kellett

⁷⁴ Lásd még: *Medvedyev and Others* § 81

⁷⁵ *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012, 178.

⁷⁶ *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012, 180-186.

⁷⁷ Tally Kritzman-Amir-Thomas Spijkerboer: *On the Morality and Legality of Borders: Border Policies and Asylum Seekers*, Harvard Human Rights Journal / Vol. 26, 25.

⁷⁸ *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012, 128.§

⁷⁹ *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012, 134.§

⁸⁰ *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012, 135.§

⁸¹ *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 34.§

⁸² *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 130.§

volna lennie, hogy cselekményével megsérti az EJEE-be foglaltakat.⁸³ Olaszország e cselekedetével értelem szerűen nem csak az EJEE-ben foglaltakat, hanem a Genfi Egyezmény 33. cikkét, vagyis a visszaküldés és kiutasítás tilalmát is közvetlen módon megsértette, hiszen a kérelmezők élete valamint szabadsága közvetlen módon volt veszélyeztetve.

Ezen felül, ha a menekültet adott esetben nem érte volna atrocitás Líbiában, az olasz állam hatóságainak eljárása a visszaküldés és kiutasítás tilalmának közvetett megsértését is eredményezték volna, hiszen az olasz állam tudta, vagy tudnia kellett, hogy a Líbia tömegesen küldi vissza az embereket a származási országukba, ahol az életük illetve szabadságuk van veszélyben.

S végül, Hirsi Jamaa és társai ügy mintapéldája a visszaküldés és kiutasítás tilalmának extra-territoriális hatályának. Tekintettel arra, hogy az olasz állam hatóságai az olasz állam nevében gyakoroltak hatalmat a kérelmezők felett egy másik állam területén ez megalapozza az olasz állam felelősségre vonhatóságát. Az EJEB joggyakorlatából egyértelműen kiderül, hogy egy állam sem mentesülhet nemzetközi vagy regionális emberi jogi illetve menekültjogi egyezményekben vállalt kötelezettségei alól azért, mert nem a saját állam területéről utasította ki a menekültet, de eljárásával megakadályozta és ellehetetlenítette, hogy a menekült éljen a Genfi Egyezményben biztosított védelemmel. S mivel az állam aktusának következménye, hogy a menekült nem tudta elérni a határt és emiatt élete és szabadsága veszélyben volt az adott harmadik ország területén, ezért ez megalapozza a visszaküldés és kiutasítás tilalmának extra-territoriális megsértését.

4. Összegzés

Az állam felelőssége akkor is fennáll, ha a Genfi Egyezményből fakadó kötelezettségét, a visszaküldés és kiutasítás tilalmát nem a saját területén, hanem más állam területén vagy éppen nemzetközi vizeken sérti meg. Hiszen ha egy állam nem lenne felelősségre vonható más államok területén végrehajtott aktusaiért, amely a visszautasítás és kiutasítás tilalmából fakadó védelmet lehetetleníti el, az alapjaiban kérdőjelezné meg a nemzetközi menekültvédelmi rendszer célját és hatékonyságát.

Ezen felül, a Hirsi Jamaa és társai kontra Olaszország ügy rámutat az EJEE és a Genfi Egyezmény közötti kapcsolódási pontokra. Ha egy az EJEE betartására kötelezett állam úgy sérti meg az EJEE 3. cikkét, hogy olyan ország területére küldi a személyt, a de facto menekültet, ahol kínzásnak, megalázó vagy embertelen bánásmódnak lenne kitéve, akkor e cikk extra-territoriális hatályának megsértése megalapozza az Genfi Egyezményben előírt visszaküldés és kiutasítás tilalmának megsértését is egyben.

⁸³ Hirsi Jamaa and Others v. Italy, Application no. 27765/09, Council of Europe: European Court of Human Rights, 23 February 2012., 136-138. §§